

KNOWLEDGE AS AN ECONOMIC RESOURCE IN MODERN SOCIETY

Ljiljana Stošić Mihajlović

Academy of technical vocational studies, Nis, Serbia, stosicmihajlovicljljana@gmail.com

Abstract: During the last decades, even centuries, when agriculture and later industry were the main industries, the production itself relies on simple physical labor. In modern economic conditions, labor is primarily based on knowledge as an intangible resource. In general, the social and economic advantages of the national economy are now not contained in the classical factors of production (labor, land and capital), but reflected in the production and use of information and knowledge. When qualifying and analyzing the economic and social growth of the national economy, a special approach to education is needed as a factor leading to the modernization of the economic development of the national economy. Of course, the leading position is taken by the development of information and communication technologies, which realistically occupy a special position in development, as a strategically significant resource. The problem of knowledge and its value as an economic resource is crucial to the survival of every society today. The future belongs to those economies that have recognized and accepted it in their national policies early on. In fact, knowledge associated with human capital as its bearer is a new resource, potential and creator of the welfare of the national economy. This paper approaches knowledge as an economic resource in a new economy, where "new rules of the game" apply, but also in the socio-economic development of a country.

Keywords: knowledge, knowledge economy, knowledge society, knowledge management, knowledge in practice

ZNANJE KAO EKONOMSKI RESURS U SAVREMENOM DRUŠTVU

Ljiljana Stošić Mihajlović

Akademija tehničko vaspitačkih strukovnih studija, Niš, Srbija,
stosicmihajlovicljljana@gmail.com

Abstract: Tokom proteklih decenija, pa i vekova, kada su poljoprivreda, a kasnije i industrija bile glavne privredne grane, sam proces proizvodnje se oslanjao na prost fizički rad. U savremenim uslovima ekonomskog privređivanja, rad je prvenstveno zasnovan na znanju kao nematerijalnom resursu. U opštem slučaju, društvene i ekonomske prednosti nacionalne ekonomije sada nisu sadržane u klasičnim proizvodnim faktorima (radna snaga, zemlja i kapital), već se ogledaju u proizvodnji i korišćenju informacija i znanja. Kod kvantifikovanja i analize ekonomskog i društvenog rasta nacionalne ekonomije, neophodan je poseban pristup obrazovanju kao faktoru koji vodi ka osavremenjavanju ekonomskog razvoja nacionalne privrede. Naravno, vodeće mesto zauzima razvoj informacionih i komunikacionih tehnologija, koje realno zauzimaju posebnu poziciju u razvoju, kao strateški značajan resurs. Problem znanja i njegovo vrednovanje kao ekonomskog resursa danas je od presudne važnosti za opstanak svakog društva. Budućnost pripada onim ekonomijama koje su to rano prepoznale i prihatile u svojim nacionalnim politikama. U stvari, znanje povezano sa ljudskim kapitalom kao njegovim nosiocem jeste novi resurs, potencijal i kreator blagostanja nacionalne ekonomije. U ovom radu se pristupa znanju kao ekonomskom resursu u novoj ekonomiji, gde važe "nova pravila igre", ali i u društveno-ekonomskom razvoju jedne zemlje.

Ključne reči: znanje, ekonomija znanja, društvo znanja, upravljanje znanjem, znanje u praksi

1. UVOD

U zavisnosti od izabranog kriterijuma, znanje može biti posmatrano iz perspektive tehnologije, društva, pojedinca. Sa stanovišta prostora, znanje se može posmatrati na svetskom, kontinentalnom, državnom ili lokalnom nivou. U mnogim naukama, zavisno od opšte prihvaćene teorije od koje se polazi u objašnjavanju osnovnih fenomena kojima se nauka bavi, postoje različite definicije pojma znanje (npr. u psihologiji, filozofiji, ekonomiji, politikologiji, tehnologiji, epistemologiji, itd.) Da bismo se opredelili kod rešavanja nekih dilema iz područja ove teme (*društvo znanja*, *ekonomija znanja* i *znanje*) treba napomenuti neka određena pojmovna *znanje* i *društvo znanja*. Tako na primer, znanje ima individualnu i društvenu dimenziju. Može se govoriti o znanju pojedinca, znanju poslovnog sistema ili organizacionom znanju, ukupnom društvenom znanju. Prema Matijeviću, znanje se proizvodi, stvara, prodaje, primjenjuje, stiče, uči (Matijević, 2011). Znanje je rezultat čovekovih nastojanja da sve što se oko njega događa u prirodi, tehnici i tehnologiji, društvenom životu, detaljno objasni, razume ali i da nastoji da pojave kontroliše i anticipira. Znanje su i naučna otkrića, kao i tehnologije, patenti, tehnički proizvodi, društveni odnosi, politika, sposobnosti i naročite veštine. U istoriji ljudske civilizacije postavljani su različiti ciljevi za celoživotno

učenje, odnosno za sticanje znanja i kompetencija važnih za preživljavanje. Tako su očekivani ishodi učenja i znanja u praistoriji bili u vezi sa lovom i ribolovom, pronalaženje hrane u prirodi, kao i pronalasci vatre i točka koji su promenili istoriju ljudskog roda. Naravno, u znanje spadaju i specifična znanja vezana za ratničke veštine. Kasnije, pobrojanim kompetencijama dodate su i arhitektonske i graditeljske kompetencije, koje su stalno usavršavane. Vekovima su se očekivani ishodi celoživotnog učenja delili na one koji se odnose na običan narod i kompetencije koje su rezervisane za pripadnike vladajuće klase.¹⁸¹

Pitanjem ciljeva i ishoda sistemskog obrazovanja bave se i savremeni naučnici i političari. Rezultat tog je i često citirana lista kompetencija koje su eksperti Evropskog veća preporučili za školski sistem i obvezno školovanje na području EU: 1. komunikacija na materinjem jeziku; 2. komunikacija na stranim jezicima; 3. matematička kompetencija i osnovne kompetencije u tehnologiji; 4. digitalna kompetencija; 5. učiti kako se uči; 6. socijalna i građanska kompetencija; 7. smisao za inicijativu i preduzetništvo; 8. kulturna svest i izražavanje (*Recomendation of the European Parliament...*, 2006). Kao najvažnije kompetencije sa te liste: *jezička, matematička i naučna pismenost* postale su predmet ozbiljnih i sistematskih međunarodnih evaluacijskih projekata (npr. PISA).¹⁸²

Danas, u 21. veku, obrazovni i školski ideal nije „glava puna informacija“ niti „zlatne ruke“ nego je to jedan inovativni koncept pismenosti koji se odnosi na sposobnost da se stečena znanja primene u praksi, da se analiziraju i donose logički zaključci kod postavljanja, rešavanja i interpretacije problema u različitim životnim i poslovnim situacijama. I danas deca u Srbiji, i drugim evropskim državama uče da čitaju i pišu istim metodama kao i pre 50 ili 100 godina i čitaju iste književne tekstove, kao da u proteklih 50 godina nisu pisane niti objavljene nove knjige? Koliko su deci danas bliski i zanimljivi Shekspir, Dante, Jova Zmaj, koji su živeli i pisali pre 150, 500 i više godina¹⁸³?

Prema Matijeviću (Matijević, 2011), može se govoriti o američkom, evropskom i dalekoistočnom modelu *društva znanja*. Možemo govoriti i o modelima društva znanja sa stanovišta pojedinih država, npr. rusko društvo znanja, indijsko društvo znanja itd. Ono što ima smisla i što je delotvorno u USA, ne mora da bude logično ili delotvorno na Tajvanu, u Kini ili Japanu. Ali važi i obrnuto. Jedan kineski potpredsednik u svom intervjuu je izjavio da Amerikanci ne trebaju da Kineze uče demokratiji. „Mi u Kini imamo svoje shvatanje demokratije i zadovoljni smo s našom demokratijom, državom i životom.“ Jedna evropska, konkretno nemačka automobilska firma je prodala tehnologiju japanskoj firmi. Za nekoliko godina japanski radnici su postizali bolje rezultate uz istu tehnologiju. Nemci su poslali svog eksperta u Japan da prouči šta su to Japanci uspeali da usavrše u njihovoj tehnologiji. Nije otkrio ništa. Ali, primetio je da japanski radnici dva puta tokom radnog vremena prekidaju rad i izlaze izvan radnih prostora da rade neke vežbe (slično euritmiji i meditiranju). Nemački stručnjak se vratio i podneo šefovima izveštaj: „Ništa nisu menjali u tehnologiji, ali samo se čudno ponašaju! Treba proučiti kako postići da se i naši radnici tako ponašaju na radnom mestu“ (prema nemačkom autoru, Peter Schneider). Zaključak je da isto znanje, ali različiti odnosi prema znanju i različite kulture rada, kulture življenja, kulture učenja dovode do različitih rezultata (Conner and Clawson, 2004; Giest, 2010; Reardon, 2010;). U razvoju civilizacije „uočljiv je pomak kritičnog razvojnog činioca od zemljišta u poljoprivrednom, preko kapitala u industrijskom, do znanja i čoveka kao novog „vlastodršca“ u informacijskom društvu.“ (Mujić, Legčević, 2008). Velike promene u društvu odigrale su se na polju ekonomije, zanimanja, tehnologije i principa na kojima počiva društveni rast i razvoj. U novoj ekonomiji znanje dobija ulogu veću nego ikada. Ono je osnovna determinanta razvoja čoveka, preduzeća, države. Ne postoji slaganje da li je najvažniji izvor rasta i razvoja intelektualni, fizički ili socijalni kapital, ali „podatak da se više od 50% BDP u razvijenim ekonomijama bazira na znanju, tj. intelektualnoj imovini i stručnosti ljudi, ukazuje na centralnu ulogu koju znanje ima u savremenoj privredi.“ (Premović, 2010). Najrazvijenije ekonomije više od polovine BDP zasnivaju na znanju, ali i ulažu u znanje. Ekonomski rast i razvoj u razvijenim zemljama je rezultat korišćenja znanja i ulaganja u obrazovanje. Stoga je neophodno da državne investicije u obrazovanje, obrazovanje odraslih i sistem doživotnog učenja, stvore neophodne preduslove za nove investicije. (Jovancai, Tošović-Stevanović, 2013). Ono što razlikuje znanje predindustrijskog i industrijakog perioda od današnjeg znanja jeste da je „IKT multiplikativno ubrzala pomak prema ekonomiji znanja, omogućivši da se informacije kodifikovane u digitalnom obliku prenose na velike udaljenosti s niskim troškovima.“ (Sundać, 2004). Čini se da nikada pre nismo tako često

¹⁸¹ Podsetimo, sadržaj liste viteških veština koji je morao da zna svaki pripadnik vladajuće klase u Starom veku obuhvata: 1. plivanje, 2. jahanje, 3. gađanje strelom, 4. mačevanje, 5. lov, 6. pesništvo, 7. društvene igre i ophođenje sa ženama. Ovoj listi je u srednjem veku dodata lista sedam umetničkih i naučnih veština: 1. gramatika, 2. retorika, 3. dijalektika, 4. aritmetika, 5. geometrija, 6. astronomija, 7. muzika. Kasnije, uvođenjem sistema obveznog školovanja ove veštine su strukturirane u određene nastavne predmete (materinji jezik, strani jezici, matematika, geometrija, geografija, fizičko vaspitanje, itd).

¹⁸² PISA (*The Programme for International Student Assessment*) projekat spoljašnje evaluacije obrazovnog sistema inicirale su zemlje članice OECD-a. U toj grupi zemalja su: SAD, EU, Kanada, i Australija.

¹⁸³ William Shakespeare (1564-1616), Durante Alighieri (1265 –1321), Jovan Jovanović Zmaj (1833-1904) – srpski pesnik.

koristili sintagme i kovanice o društvu u kojem živimo: društvo znanja, era znanja, društvo koje uči, „radnici znanja“, ekonomija zasnovana na znanju, ljudski kapital. Tako se nameće pitanje koje postavlja i Lisman (Liessmann) u knjizi Teorija neobrazovanosti: Šta zna društvo znanja?

2. ZNANJA U NAUCI - UČENJE NOVIH ZNANJA I PRAKTIČNA PRIMENA ZNANJA

Važno je razlikovati znanje koje je rezultat naučnih istraživanja i znanje koje se stiče školovanjem, studiranjem, učenjem. Proces otkrivanja znanja, kao rezultat naučne delatnosti, značajno se razlikuje od otkrivanja i sticanja znanja u nastavnom procesu. Na prvi pogled uočavamo da je proces spoznaje u nastavi bitno ubrzan, skraćen i didaktički usmeravan. To je obično put prema nečemu što je već u nauci poznato, otkriveno, dok je u nauci put do novih znanja put u neizvesnost. Proces otkrivanja novih znanja u nauci je pun neizvesnosti, traje dugo i odvija se prema drugim spoznajnim kriterijima i zakonima. Osim toga, bitno se razlikuju nastavne metode (metode poučavanja i učenja) od naučnih metoda, metode istraživanja i otkrivanja novih saznanja.

Znanje, u pedagoškom smislu, predstavlja rezultat spoznaje u nauci i rezultat učenja u nastavi i izvan nastave. Znanje predstavlja značajnu dimenziju obrazovanosti pojedinca, a odnosi se na njegov kognitivni i motorički razvoj. U nastavnom procesu uče se pojmovi, definicije, teorije, principi, zakoni, formule, aksiomi, simboli, metode, sistemi itd. Sve je to rezultat učenja u kognitivnom području i odnosi se na kognitivni razvoj pojedinca. Znanje pojedinca odnosi se na poznavanje, razumevanje, primenu i vrednovanje elemenata koji se stiču učenjem u kognitivnom području (Anderson and Krathwohl, 2001). Neki autori govore, međutim, i o motoričkim znanjima, što je rezultat psihomotoričkog razvoja. Obvezno školovanje u mnogim evropskim zemljama neopravdano zanemaruje sticanje motoričkih znanja, odnosno obvezna škola uglavnom se organizuje tako da udovolji standardima za sticanje znanja u kognitivnom području. Psiholog Robert Gagne razlikuje deklarativno, proceduralno i metakognitivno znanje. Deklarativno znanje je, zapravo, reproduktivno znanje koje se odnosi na ono znanje koje učenici mogu da reprodukuju (reproduktivno znanje). Obično se u školi očekuje više od puke reprodukcije znanja, dakle barem operativno znanje. Ali, to (proceduralno i metakognitivno znanje) je ipak izuzetno važno kod kreativne primene znanja, za život i stvaranje u društvu znanja (Anderson and Krathwohl, 2001). Takođe, znanje je rezultat spoznajne aktivnosti učenika (Reich, 2008).

Što je veći procenat stanovništva neke države koje vlada važnim tehnološkim i životnim kompetencijama to se može s većom sigurnošću takvo društvo označiti izrazima *društvo znanja* ili *država znanja*. Za razliku od drugih država Jugoistočne Evrope, Republika Srbija je dosta daleko odmakla u tom pravcu jer je dosta velik procenat stanovništva sa formalnim obrazovnim nivoima. Sličnu logiku (proces interiorizacije sadržaja i aktivnosti učenja) ima Gagne, koji posmatra znanje kao verbalne informacije, intelektualne veštine i kognitivne strategije. S tim u vezi, govori se o deklarativnom (činjeničnom), proceduralnom i metakognitivnom znanju. Anderson i Krathwohl (2001) pokušali su ova znanja da dovedu u logičku vezu (Tabele 1 i 2).

Tabela 1: Tabela taksonomije ciljeva

DIMENZIJE ZNANJA	DIMENZIJE KOGNITIVNOG PROCESA					
	Pamćenje	Razumevanje	Primena	Analiza	Evaluacija	Stvaranje
Činjenično znanje						
Konceptualno znanje						
Proceduralno znanje						
Meta-kognitivno znanje						

Izvor: Anderson, W. L. and Krathwohl, R. D. (Ed.), (2001), str. 28, (prema Matijević, 2011)

Tabela 2: Dimenzije znanja

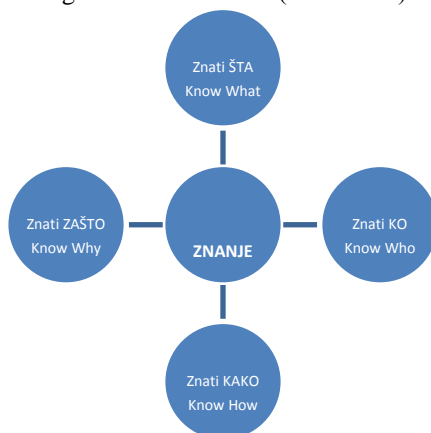
GLAVNI TIPOVI I PODTIPOVI
A. Činjenično znanje
a) Znanje pojmova (terminologije)
b) Znanje specifičnih detalja i elemenata
B. Konceptualno znanje
a) Znanje klasifikacija i kategorija
b) Znanje principa i generalizacija
c) Znanje teorija, modela i struktura
C. Proceduralno znanje

a) Znanje sadržajno specifičnih postupaka i algoritama
b) Znanje specifičnih tehnika i metoda
c) Znanje kriterija koji zahtevaju upotrebu primerenih postupaka
D. Meta-kognitivno znanje
a) Strategijsko znanje
b) Znanje o kognitivnim ciljevima,
c) Znanje o sebi

Izvor: Anderson, W. L. and Krathwohl, R. D. (Ed.), (2001), str. 29

Zadnjih godina, očito je da deca koja dolaze u prvi razred obvezne škole vladaju nekim elementarnim informacijama i kompetencijama koje su stekla u predškolskom periodu, igranjem i informalnim učenjem. Npr. sva deca razumeju pojmove: kompjuter, internet, mobilni telefon, slanje poruka; svi mogu da komuniciraju uz pomoć mobilnog ili fiksnog telefona, a mnogi znaju da pokrenu različite programe i sadržaje sa CD ili DVD ili da pronadu na internetu sadržaje i programe koji su im potrebni, zanimljivi ili korisni. Uz ove konstatacije pojavljuju se razna pitanja: Šta i kako deca trebaju danas da uče u školi? Šta treba da bude na listi kompetencija tradicionalnih nastavnih predmeta ili mogu li odmah na računaru od prvog dana boravka u školi da vežbaju pisanje slova i poruka? S tim u vezi, korisno je pomenuti da digitalne kompetencije u smislu Preporuka evropskog Parlamenta (2006) podrazumevaju sposobnost pronalazjenja, vrednovanja, čuvanja, razumevanja i prezentiranja određenih podataka. Ipak, očigledno je da digitalni mediji ne mogu da zamene čoveka na svim pozicijama proizvodnje, nauke, komuniciranja i sl. (npr. donošenje odluka na osnovu spoznavanja socijalnih odnosa i razumevanja ljudskih emocija, kulture, etičkih vidova međuljudske komunikacije itd.). Sticanje digitalnih kompetencija podrazumeva i upoznavanje zakonskih i etičkih načela u različitim aktivnostima koje omogućuju digitalni mediji (Botkin et. al., 1998).

Ekonomisti OECD-The Well-being of Nations: The Role of Human and Social Capital, razlikuju 4 tipa znanja (prema: Belje, 2015): „skup činjenica ili informacija, tj. znati šta; znanje kao uzrok ili osnova koja čini predmetnu oblast, tj. znati zašto; znanje kao skup specijalnih veština i sposobnosti da se nešto napravi, tj. znati kako (know how); znanja koja identifikuju individualnog nosioca - znati ko (know who)”.

Grafik 1. Četiri osnovna tipa znanja prema OECD Izvor: Autor prema: Belje, D, 2015

Za razliku od informacije i podatka, vrednost znanja se ogleda u tome što ono može da se akumulira, deli i bez ograničenja ponovo upotrebljava. Zato treba praviti razliku između znanja i informacije i znanja i podatka, jer podaci su činjenice prikupljene i stavljene na raspolaganje u eksplicitnom obliku. One postaju informacije kada iako se te činjenice mogu staviti u kontekst neke ekonomske činjenice, dok je znanje upotreba tih informacija za stvaranje nove vrednosti kroz ekonomsku aktivnost.” (Jakovac, P). „Nasuprot informaciji koja predstavlja interpretaciju podataka s obzirom na očita delovanja, znanje bi se dalo opisati kao interpretacija podataka s obzirom na njihov kauzalni suodnos i njihovu unutrašnju konzistentnost.” (Lisman, 2009). Ako govorimo o ekonomiji, u tržišnoj utakmici, tri su vrednosti znanja (Belje, 2015): diskretnost znanja, gde se smatra daje original skup a kopija jeftina; dostupnost; informacioni karakter, ne iščezava posle potrošnje. Znanje ima centralno mesto u dinamičkom procesu između informacija i intelektualnog kapitala. U današnjem društvu znanje predstavlja osnovnu determinantu socijalnog i ekonomskog razvoja. Oni pojedinci, grupe, preduzeća i države koji su shvatili značaj znanja i koji u njega intenzivno ulažu i koji ga vrednuju, pred njima je budućnost, a oni koji znanje ne vrednuju i ne prepoznaju ga kao “bogatstvo”, oni svakako zaostaju. Znanje kao ekonomski resurs Beker (Becker) je još 60-tih godina, 20. veka, govorio da i ekonomski uspesi individua, ali i ekonomija nacionalnih država zavise od toga koliko ekstenzivno i

efektivno ljudi investiraju u sebe (Kulić, Milačić, 2016). Znanje danas, čini se više nego ikada pre, predstavlja najvažniji ekonomski resurs koji zahteva da se u njega investira. Savremeni ekonomski procesi u globalnom svetu počivaju na razvoju tehnologije i nauke, vrednujući prvenstveno inovativnost i istraživanja. Najvažniji resurs u tako postavljenom društvu su znanje, sposobnosti i veštine pojedinaca. "Intelektualni kapital pojedinaca postaje onaj faktor koji dovodi do povećanja efikasnosti korišćenja prirodnih i proizvodnih bogatstava, ljudskih potencijala i informacija unutar i između nacionalnih ekonomija." (Jakovac, P.). Snaga intelektualnog kapitala, odnosno znanja, je u tome da pokreće i koristi sve dosadašnje resurse u ekonomskim i socijalnim procesima. Zato se kaže da znanje ima moć. Osnovno obeležje znanja jeste da nadograđuje samo sebe, jer što više znamo svesniji smo svog neznanja, to onda dovodi do poboljšanja sposobnosti pojedinaca i povećanja blagostanja i vrednosti u društvu, odnosno do povećanja nacionalnog bogatstva. (Mujić, Legčević, 1988). EU već više od dvadeset godina razvija strategiju Europe 2020 koja je usmerena ka održivom i inkluzivnom rastu i razvoju zemalja. Kako bi obezbedila tehnološku konkurentnost na međunarodnom nivou Evropska unija dala je veći značaj znanju, inovacijama i istraživanjima u rastu i razvoju nacionalnih država. U revidiranom program Europe 2020 Strategy, sada se kao ključni ciljevi navode oni koji su direktno okrenuti znanju, obrazovanju, istraživanjima i inovacijama (Europe 2020 Strategy): povećati stopu zaposlenosti žena i muškaraca od 20-64 godine na 75% kroz različite aktivnosti uključujući veće učešće mladih i starijih radnika kao i bolje integrisati legalnemigrante; unaprediti uslove za istraživanje i razvoj posebno imajući u vidu cilj povećanja zajedničkog javnog i privatnog ulaganja u ovaj sektor na 3% bruto društvenog proizvoda (BDP); unaprediti kvalitet obrazovanja sa posebnim naglaskom na smanjenju stope osoba koje napuštaju školu na manje od 10% i povećati procenat osoba starosti od 30-34 godina u tercijalnom ili ekvivalentnom nivou obrazovanja na najmanje 40%; unaprediti društvenu uključenost, posebno kroz smanjivanje siromaštva; smanjiti emisiju gasova koji uzrokuju efekat staklene baste za 20% u odnosu na nivo zabeležen 90-tih godina. U ovoj strategiji je apostrofirana važnost znanja i inovacija za rast i razvoj društva, verujući da će se osigurati većim ulaganjem u istraživanja.

Nedovoljno obrazovana radna snaga može da obavlja samo osnovne - manualne poslove, a često postoje i ozbiljne poteškoće u prilagođavanju naprednim proizvodnim procesima i tehnologijama. „U društvu znanja prava investicija nije ona uložena u strojeve i opremu, već u znanje radnika – znalci.” (Sundać, Fatur, 2004). Kako je ljudski kapital, posebno intelektualni capital, jedan od osnovnih faktora konkurentnosti preduzeća i privrede, kao i rasta i razvoja jednog društva, upravo je kvalifikovana i adekvatno obučena radna snaga jedan od odlučujućih faktora za odluku stranih investitora da kapital ulažu u neku zemlju. Do takve radne snage se dolazi putem dugotrajnog procesa obrazovanja, koji i sam iziskuje neki oblik finansiranja. Prema endogenoj teoriji ekonomskog rasta, između znanja i investicija postoji međusobna povezanost. Investicije mogu povećati znanje, a znanje može ubrzati realizaciju novih investicija čime rast postaje neograničen.” (Borozan, 2006). Naravno treba napomenuti da se i sama koncentracija znanja dešava u malom broju razvijenih zemalja upravo zato što znanje i savremena istraživanja zahtevaju visoku tehnologiju, velika finansiranja, obučene i školovane kadrove. To naravno ne znači da ostale zemlje treba da od znanja odustanu, naprotiv, one bi trebalo da teže ka njemu. Težnja ka znanju i inovacijama „značila bi podizanje nivoa kompetencija i veština za korišćenje informaciono-komunikacionih tehnologija kod najširih slojeva stanovništva, izgradnju obrazovnog sistema povezanog sa praksom, podsticanje istraživanja i razvoja u različitim oblastima društva.” (Rikalović, 2010). Na današnjem globalnom ekonomskom tržištu moguće je govoriti o napretku i razvoju samo onih ekonomija koje vrednuju znanje i inovacije i ulažu sredstva u inovativnost, istraživanja i razvoj. „Razlike u znanju i njegovoj tehnološkoj primeni postaju glavni činioci na osnovu kojih se dele razvijene zemlje od nerazvijenih, bogate od siromašnih, zemlje koje imaju visoki životni standard od onih zemalja koje imaju nizak.” (Jakovac, P.). Tačno je da viši obrazovni stepen ne rešava sve ekonomske probleme, ali pomaže razvoju privrede, povećanju zaposlenosti, povećava životni standard i utiče na kvalitet života.

3. ZAKLJUČAK

Sintagma "društvo znanja" se mnogo upotrebljava kako u stručnim, još češće u političkim kontekstima, mada sa različitim sadržajnim pristupom. Ne postoji opšte prihvaćena definicija ovog pojma, sa kojim se slažu stručnjaci različitih profila. Najčešće, problemi i neslaganja nastaju kod same definicije pojma. Definicije pojma *znanje* najviše zavise od škola mišljenja kao i proučavanja na kojima se zasniva naučno objašnjenje pojave i samog pojma znanje. Ipak, čini se da je najprihvatljivije određenje pojma *društvo znanja* ono koje se odnosi na takav politički sistem, društvo, nacionalnu ekonomiju, gde su proizvodnja, kreiranje i primena znanja lako pristupačni i podjednako dostupni svim članovima zajednice. Tada je, može se reći, znanje u funkciji jačanja i razvoja kapaciteta i ekonomskog blagostanja nacije. Društvo znanja postaje strateški cilj u ukupnom razvoju zemlje. Zbog toga je veoma značajno osiguranje uslova za kreiranje novih znanja, za celoživotno učenje, kao i stvaranje uslova za blagostanje svih pojedinaca u društvu. Država sa svojim aparatom, jednostavno mora da stvori uslov (legislativni i finansijski) za brzo usvajanje postojećeg znanja, stvaranje novih znanja (kroz primenjena i naučna istraživanja), i efikasno

primenu znanja za unapređenje proizvodnje, života i rada pojedinaca. Prema Drakeru (Drucker, 1985) podjednako su značajna kako proceduralna i metakognitivna znanja taka i primenjena znanja. Informatička umreženost društva i globalizacija svetske politike i ekonomije, pružaju šansu naučnicima i inovatorima sa svih strana i sa svih kontinenata da učestvuju u kreiranju novog doba znanja. Društvo znanja bez vrednosne dimenzije, odnosno bez upoznavanja i učenja osnovnih ljudskih vrednosti, može biti štetno po čoveka. Društvo znanja i ekonomiju znanja karakteriše sloboda, pluralizam, demokratija, tolerancija, mir, nenasilno rešavanje sukoba.

LITERATURA

- Anderson, W. L. and Krathwool, R. D. (2001). *A Taxonomy for Learning, Teaching and Assessing (A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives)*. New York: Longman.
- Belje, D. (2015). *Uticao ljudskog kapitala na stvaranje održive konkurentske prednosti u poslovanju savremenih organizacija*. Doktorska disertacija. Univerzitet Educons.
- Borozan, Đ. (2006). *Makroekonomija*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Ekonomski fakultet Osijek.
- Botkin, W. J., Elmandjra, M. and Malitza, M. (1998). *No limits to learning – Bridging the human gap. (A Raport to the Club of Rome)*. New York: Pergamon Internationaly Library, pp 155.
- Conner, M. L. and Clawson, J. G. (2004). *Creating a learning culture : strategy, technology, and practice*. Cambridge, UK ; New York : Cambridge University Press.
- Davenport, T. i Prusak, L. (2000). *Working knowledge: How organizations manage what they know*. Harvard Business School Press.
- Drucker, P. F. (1989). *The new realities : in government and politics , in economy and business , in society*. Oxford: Heinemann Professional Publishing.
- Europe 2020 Strategy. <https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/economic-and-fiscal-policycoordination/eu-economic-governance-monitoring-prevention-correction/europeansemester/framework/europe-2020-strategy>
- Frappaolo, C. (2002). *Knoweldge mangamenet*. Oxford UK: Capstone Publishing. 2002. str. 10.
- Gagné, R. M. (1977). *The conditions of learning*. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Gardner, H. (1993). *Multiple Intelligences: The Theory In Practice*. New York: Basic Books
- Jakovac, P. *Znanje kao ekonomski resurs: osvrt na ulogu i značaj znanja te intelektualnog kapitala u novoj ekonomiji znanja*. http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=128096.
- Jovancai, A. i Tošović-Stevanović, A. (2013). *Uticao obrazovanja radne snage na konkurentnost preduzeća i privredni rast*. *Megatrend Revija*, Vol. 10, no. 4, 83-95. 10. Kolaković, M. (1998). *Intelektualni kapital preduzeća i njegovo merenje*. Zagreb: RRIF, Društvo računovođa i finansijskih delatnika. No.8.
- Jovanović-Kranjec, M., *Knowledge as an economic resource – unused potential of the republic of serbia* <http://www.ekfak.kg.ac.rs/images/Nir/ProjekatFakulteta/Zbornik2018->
- Kulić, R. i Milačić, S. (2016). *Uticao obrazovanja na formiranje i razvoj ljudskog kapitala*. *Godišnjak Pedagoškog fakulteta u Vranju*, Knjiga 7, 221-213.
- Liessmann, K. P. (2009). *Teorija neobrazovanosti*. Zagreb: Jesenski i Turk.
- Lojpur, A. i Peković, S. (2013). *Znanje i inovaciona politika zemalja u tranziciji kao mjera spremnosti za ulazak u EU*. *Economics & Economy*. (1)2, 61-75.
- Matijević, M. (2011). *Kakvo znanje trebamo za društvo znanja? U Človeški kapital kod vir uspeha v procesu globalizacije, uredila jasmira Starec*. Novo Mesto: Fakulteta za poslovne in upravne vede i Visoka šola za upravljanje in poslovanje. (44-49)
- Mujić, N. i Legčević, J. (2008). *Razvoj ljudskog kapitala, novo bogatstvo nacije*. *Informatologia*. (41)3, 196-202.
- Nešović, A. (2007). *Korišćenje ljudskog potencijala kao odlučujuće konkurentske prednosti u crnogorskim preduzećima*. Magistarski rad. Ekonomski fakultet, Podgorica.
- Reardon, R. E. (2010). *The Impact of Learning Culture on Worker Response to New Technology*. *Journal of Workplace Learning*, v22 n4 p201-211.
- Premović, J. (2010). *Inovativne organizacije u funkciji ostvarivanja konkurentskih prednosti*. *Montenegrin Journal of Economics*. N. 11, vol. 6, 157–163.
- Rikalović, G. (2010). *Razvojna i ekonomska politika i kreativni capital*. *Škola biznisa*. No.2, 26-32.
- Sundać, D. i Fatur, I. (2004). *Intelektualni capital-čimbenik stvaranja konkurentskih prednosti logističkog preduzeća*. *Ekonomski pregled*. 55 (1-2), str. 85-96.
- Uzelac, M. (2009). *Priče iz Bolonjske šume*. Vršac.
- Vidović, S. (2003). *Upravljanje znanjem*. *InfoTrend*, br. 107, 44-47.
tp://www3.weforum.org/docs/WEF_Europe2020_CompetitivenessReport_2014.pdf 23. WEF: *The Europe 2020 Competitiveness Report: Building a More Competitive Europe*, Edition 2012.
- Zelenika, R. (2007). *Znanje – temelj društva blagostanja*. *Obrazovna i znanstvena industrija*. Rijeka. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci.